

Tanssii Kyproksen kanssa – kaksi näkökulmaa

Makarios Drousiotis: *The Cyprus Crisis and Cold War: USSR duplicity versus US realpolitik (1974–1977)*. Nicosia: Alfadi Books, 2016. 432 s. ISBN: 9789963773886.

Costas Melakopides: *Russia-Cyprus Relations: A Pragmatic Idealist Perspective*. London: Palgrave Macmillan, 2016. 211 s. ISBN: 9781349674602.

Huolimatta siitä, että Kypros-Venäjä suhteet ovat herättäneet runsaasti mielenkiintoa, on niiden analysoimiseen keskittyvää englanninkielistä kirjallisuutta julkaistu vähän. Moskovasta luotiin diplomaattiset suhteet Kyprokseen heti sen itsenäistyttyä vuonna 1960, ja Neuvostoliiton romahduksen jälkeen yhteistyö jatkui tiiviinä Kyproksen ja Venäjän federaation välillä. Vuosien varrella taloudellinen yhteistyö on laajentunut kattamaan yhä useampia eri sektoreita, aina pankki- ja rahoitustoiminnasta matkailuun ja energiayhteistyöstä puolustukseen. Samalla on tapahtunut diplomaattista lähentymistä, jota ovat edesauttaneet paikallishallintojen välinen yhteistyö ja kulttuurivaihdot.

Vuonna 2016 kaksi Kypros-Venäjä suhteita käsittelevää teosta onnistui herättämään runsaasti huomiota. Makarios Drousiotiksen ja Costas Melakopideksen teokset keskittyvät samaan aihepiiriin, kerraten Kypros-Venäjä suhteiden historiaa ja Kyproksen roolia keskellä suurvaltapolitiikkaa, mutta niiden näkemykset, erityisesti liittyen Neuvostoliiton rooliin Kyproksen kysymyksen synnyssä, eroavat lähes täydellisesti.

Makarios Drousiotis toimi aiemmin Kyproksen tasavallan presidentti Nikos Anastasiadoksen neuvonantajana ja joutui teoksensa herättämän kritiikin vuoksi myöhemmin myös jättämään tehtävänsä. Hän kirjoittaa kirjassaan Yhdysvaltojen, Neuvostoliiton ja Iso-Britannian suurvaltapolitiikasta Kyproksen kriisin kontekstissa. Teos käy läpi poliittisen myllerryksen lähes päiväkohtaisesti kesän 1974 vallankaappauksesta aina Kyproksen tasavallan presidentin, arkkipiispa Makarios III:n kuolemaan vuonna 1977.

Drousiotis haastaa yleisen uskomuksen, että Kyproksen kahtiajakautuminen oli Natosalaliiton aikaansaannos. Teoksessaan hän puolustaa erityisesti Iso-Britannian sen aikaista ulkoministeriä, James Callaghania, joka hänen mukaansa pyrki vuoden 1974 heinäkuussa

urhoollisesti löytämään ratkaisun turkkilaisten mairinnousun aiheuttamaan tilanteeseen ja estämään sen eskaloitumisen. Drousiotis argumentoi, että suurin syy Callaghanin epäonnistumiseen oli Yhdysvaltojen silloisen ulkoministerin Henry Kissingerin haluttomuus painostaa Turkkiä, jonka merkitys oli lännen ja Lähi-idän turvallisuudelle liian suuri. Samalla Drousiotis pitää Neuvostoliiton roolia Kyproksen kysymyksen synnyssä olennaisena. Hänen mukaansa Neuvostoliitto seurasi tapahtumaketjua tarkasti sivusta ja otti kantaa vain taktisina hetkinä.

Professori Costas Melakopides tarkastelee teoksessaan avainhetkiä Kypros-Venäjä suhteessa aina Kyproksen itsenäistymisestä nykypäivään. Luonnehtiessaan kansainvälisen yhteisön ja Kyproksen yhteistyötä, Melakopides suhtautuu kriittisesti Iso-Britanniaan, Turkkiin ja Yhdysvaltoihin, jotka hänen mukaansa sortuivat Kyproksen kriisin tapahtumaketjun käynnistytessä ajamaan omia intressejään palvelevaa reaali-politiikkaa. Toisin kuin Drousiotis, Melakopides vihjaa, että Kyproksen kahtiajakautuminen oli Yhdysvaltojen ja Nato-salaliiton aikaansaannos.

Melakopideksen mukaan yksi ainoista valtioista, joka toimi 70-luvulla Kyproksen ja erityisesti kyproksenkreikkalaisten etua ajavalla tavalla, oli Neuvostoliitto. Hänen mukaansa Moskovan Kyproksen tasavallalle tarjoama tuki on ollut historiallisesti huomattavaa. Hän luonnehtii Moskovan lähestymistapaa ”ystävälliseksi”, ”kannustavaksi” sekä ”suojelevaksi” ja väittää sen noudattaneen Yhdistyneiden kansakuntien normeja ja arvoja. Melakopides myöntää, että ajamalla Kyproksen etua kylmän sodan aikana Neuvostoliitto pyrki samanaikaisesti palvelemaan myös geopoliittisia intressejään. Poliittiset olosuhteet huomioiden hän pitää tätä kuitenkin hyväksyttävänä ja Neuvostoliitolle tarpeellisenä toimintana. Melakopides perustelee Moskovan positiivisen suhtautumisen Kyprokseen johtuvan pitkälti Venäjän historiallisesta suhteesta hellenismiin, uskonnollisista yhtymäkohdista sekä kulttuurien samankaltaisuudesta.

Suurin osa aiemmin julkaistusta Kypros-Venäjä suhteita käsittelevästä kirjallisuudesta on lähestynyt aihetta poliittisen realismin ja valtopoliittikan linssin kautta. Myös Drousiotiksen teos noudattaa samaa linjaa. Melakopides puolestaan lähestyy aihetta pragmaattisen idealismin näkö-

kulmasta. Melakopides määrittelee pragmaattisen ”omia kansallisia tavoitteita palvelevaksi” ja idealismin ”kansainvälisiä normeja ja sääntöjä noudattavaksi”. Melakopideksen teos pyrkii omien sanojensa mukaan havainnollistamaan normatiivisen analyysin keinoin Moskovan Kypros-politiikan todellista luonnetta ja asettamaan sen vastakkain angloamerikkalaisen lähestymistavan kanssa.

Drousiotiksen tutkimus on koottu hyödyntäen pääsääntöisesti Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian arkistoja. Teosta taustoittaessaan hän on tutkinut esimerkiksi Yhdysvaltojen kongressin kirjaston kokoelmia, kansallista turvallisuusarkistoa George Washingtonin yliopistolla, Yhdistyneiden kansakuntien aiheeseen liittyvää dokumentaatiota sekä Kyproksen parlamentin pöytäkirjoja. Asiantuntevuus kuultaa läpi Drousiotiksen viitattaessa milloin mihinkäkin näistä lähteistä. Myös Melakopides kertoo teoksensa alussa käyttäneensä lähteinään arkistolähteitä, joita hän on täydentänyt diplomaattien ja muiden poliittisten vaikuttajien haastatteluilla, poliittisilla tiedotteilla sekä mediajulkaisuilla.

Kahden teoksen vertailu on ongelmallista, sillä Drousiotis kirjoittaa kylmän sodan ajasta välillä 1974–1977, kun taas Melakopides keskittyy teoksessaan pääasiassa Neuvostoliiton romahduksen jälkeiseen aikakauteen. Samalla hän kuitenkin tekee säännöllisesti viittauksia kylmän sodan vuosiin. Hän myöntää, että Moskovan Kypros-suhde on nykypäivää ja Neuvostoliiton aikakautta verratessa erilainen, mutta tietyt elementit ovat säilyneet muuttumattomina vuosien varrella. Lähestymistapa on aina ollut pragmaattista idealismia noudattava, mutta vaihtelevin painoituksin.

Makarios Drousiotiksen *The Cyprus Crisis and the Cold War* ja Costas Melakopideksen *Russia-Cyprus Relations: A Pragmatic Idealist Perspective* tarjoavat kärkeästä vastakkainasettelua ja suurvaltapolitiikan analyysiä erilaisia lähestymistapoja hyödyntäen. Lopputuloksena on kaksi loppupäätelmiltään olennaisesti poikkeavaa teosta. Lukija tehkoon itse päätelmänsä siitä, kumman kirjailijan tarinaa uskoa.

Karoliina Rajala

Venäläisen Viaporin historia

Alpo Juntunen: *Sveaborg 1808–1918: Helsingin suoja ja Pietarin etuvartio*. Jyväskylä: Docendo, 2017. 265 s. ISBN: 978-952-291-340-1.

Dosentti Alpo Juntunen on vuosien varrella julkaissut harvaksen, mutta laadukkaasti. Vuonna 2003 ilmestynyt *Itään vai länteen? Venäjän valinnat* esitteli Venäjän strategiaa ja sen käytännön toimia strategioiden toteuttamiseksi. *Venäjän imperiumin paluu* (2009, 2012) analysoi niitä tekijöitä, joiden varassa nykyisen Venäjän imperiuminkaltainen valtio lepää. Näitä ovat vahvat sotavoimat ja valtiojohtoinen, mutta myös oligarkkivetoinen talousjärjestelmä. Nyt ilmestynyt tutkimus *Sveaborg 1808–1918: Helsingin suoja ja Pietarin etuvartio* keskittyy Helsingin edustalla olevan merilinnoituksen, Sveaborgin eli Suomenlinnan vaiheisiin.

Kirjoittaja käyttää linnoituksesta johdonmukaisesti nimeä Sveaborg, jolla nimellä venäläiset sitä kutsuvat. Venäläisiä ei ole haitannut se, että he käyttivät Ruotsin rakentamasta merilinnoituksesta Ruotsin suurvalta-asemaan viittaavaa mahtipontista nimeä Sveaborg. Juntusella nimi Suomenlinna esiintyy vain kirjan esipuheessa ja johdannon ensi riveillä.

Hattujen sodan jälkeen vuonna 1743 Ruotsin ja Venäjän raja vedettiin Kymijokeen, ja eräänlainen kilpavarustelu käynnistyi Itämeren länsi- ja itälaidoilla. Ruotsi päätti rakentaa uudelleen venäläisten polttaman Helsingforsin kylän, mikä tarkoitti käytännössä uutta linnoitusohjelmaa, joka piti sisällään uuden keskuslinnoituksen Helsingin edustalle ja pienemmän rajalinnoituksen Degerbyn Svartholmaan – siis kauemmas rajasta. Tämä linnoitustyö oli vuosikymmenien ajan Ruotsin valtakunnan suurin rakennushanke. Venäläiset alkoivat Kustaan sodan jälkeen (1790) rakentaa Kymijoen suuhun kolmiportaista linnoitusta, joka ei koskaan valmistunut. Kyminlinnan–Ruotsinsalmen linnoituksen tarkoitus oli toimia vastavoimana Ruotsin Sveaborgille, jonka katsottiin uhkaavan Pietarin kaupunkia.

Venäjän sotavoimat saivat toukokuussa 1808 piirityksen jälkeen vallatuksi Sveaborgin. Saavutuksen symbolinen merkitys oli suuri, ja silloin puhuttiin Sveaborgista Pohjolan Gibraltarina. Venäjä ei kuitenkaan käyttänyt Sveaborgin satamaa avomerilaivastonsa tukikohtana, koska satama oli keskeneräinen ja sen vedet matalat. Kustaanmiekan ja Vallisaaren kapeikot rajoittivat laivojen kokoa. Venäjä käyttikin Tallinnan